

DESCRIPTION OF PRACTICAL EXPERIENCE BASED ON BUDGET ANALYSIS CONDUCTED BY NGO IN THE FRAMEWORK OF EHRA GRANT REALIZATION (CASE-STUDY)

Organization title, country of registration	Център за хуманни политики
Name and surname of the employee / consultant who prepared the case-study	Юлия Георгиева, Георги Василев, Росен Босев
Terms of analysis conduction	
The level of the analyzed budgets (national, local - indicate city or territory)	Национален
Target group(-s) (community(-s) for which service budgets have been analyzed	Ученици, хора употребяващи наркотици
Analyzed period	2014-2019

Въведение

Явлението наркотици сериозно навлезе в България след 1989 г., като в началото на 90те години на 20 век, страната беше изправена пред невиджана по мащаба си епидемия на употребата на наркотици. Основният отговор на правителството тогава беше насочен основно в посока намаляване на предлаганото на наркотици, в което основна роля имаха силовите структури-полиция, прокуратура. В посока намаляване на търсенето на наркотици, в средата на 90те години беше отворена първата метадонова програма, а малко по-късно заработи и първата програма за обмен на игли и спринцовки.

През 2001г. беше създаден и Националният съвет по наркотични вещества, като отговорен орган за провеждане на националната политика срещу злоупотребата с наркотични вещества, както и за борба с наркотрафика. Той е междудомовин орган, който през 2020 г има за председател министъра на здравеопазването, заместник председатели са главният секретар на Министерството на вътрешните работи и заместник-министър на правосъдието, включващ в постоянния си състав Членове на съвета - представители на Президента на Република България, на Върховния касационен съд, на Върховния административен съд, на Върховната касационна прокуратура, на Националната следствена служба; заместник-министър на финансите; заместник-министър на образованието и науката; заместник-министър на външните работи; заместник-министър на транспорта, информационните технологии и съобщенията; заместник-министър на икономиката; заместник-министър на отбраната; заместник-министър на земеделието, храните и горите; заместник-министър на труда и социалната политика; заместник-министър на младежта и спорта; директор на Агенция „Митници“, Министерство на финансите; директор на Главна дирекция „Национална полиция“, Министерство на вътрешните работи; директор на Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“, Министерство на вътрешните работи; заместник-председател на Държавна агенция за закрила на детето; изпълнителен директор на Изпълнителна агенция по лекарствата, Министерство на здравеопазването; директор на Национален център по обществено здраве и анализи, Министерство на здравеопазването; Национален фокусен център към Национален център по обществено здраве и анализи, Министерство на здравеопазването; секретар на Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни; директор на дирекция „Промоция на здраве, профилактика на болестите и зависимостите“, Министерство на здравеопазването. Широкият обхват на представители от институциите, заедно с действащите нормативни документи като Националната стратегия за борба с наркотиците, която стриктно следва Европейската стратегия, предполагат качествено планиране на дейностите и ефективното им изпълнение.

Анализът има две основни задачи, да представи заявените от Република България

ангажименти по отношение на намаляването на употребата на наркотици и да проучи отделните финансови ресурси за изпълнението на тези ангажименти. За целта се раглежда периодът 2014-2019 година, който освен, че е актуален е и специфичен по отношение на нормативната регламентация на дейностите по борбата с наркотиците. През 2018 г. изтече давността на Националната стратегия за борба с наркотиците 2014-2018 г., като страната остана без стратегически документ за борба с наркотиците за период от две години. На 28 юли 2020 г. Министерският съвет прие Национална стратегия за борба с наркотиците (2020-2024 г.) Оценките на експертната общност е, че тя не са различава по своята идеология от предходната, действала от 2014 до 2018 г.

Успешна ли е била политиката на държавата по отношение на наркотичните вещества за този период? Какво трябва да се направи, за да се подобри? Необходими ли са още средства? Ако да - за какви дейности?

Методи:

Основната част от данните са събрани чрез запитвания осъществени по Закона за достъп до обществена информация и представляват официалните отговори на различните институции. По-малка част от данните са събрани чрез деск рисърч и също представят официалните позиции на институциите, проведени са интервюта с експерти и представители на институциите.

В случаите, в които има разминаване в стойността при различните официални източници на информация, сме избрали да ползваме данните, посочени към запитванията ни по Закона за достъп до обществена информация.

Известно количество данни са предоставени и от Министерство на здравеопазването, Министерство на вътрешните работи, Агенция митници, Прокуратурата на Република България, ГДИН, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на образованието и регионалните управления на образованието, Министерство на младежта и спорта, Министерство на труда и социалната политика и Агенцията за социално подпомагане, Националния център по обществено здраве и анализи, Общинските съвети по наркотични вещества и превантивно-информационните центрове към тях.

Основният документ, който регламентира борбата с наркотиците е Националната стратегия за борба с наркотиците и нейният План за изпълнение.

В доклада се взема предвид и Националната програма за изпълнение на младежки дейности по чл. 10а от Закона за хазарта, която е под юрисдикцията на Министерство на младежта и спорта.

За да проследим относителната ефективност на политиките за борба с наркотиците сме използвали данните на Националния фокусен център свързани с употребата на наркотици, осъществените превантивни дейности, лечение на зависимости, престъпност, свързана с наркотици, пазари на наркотици и места за лишаване от свобода.

Националната стратегия за борба с наркотиците 2014-2018 г. включва две стратегически области на действие - намаляване на търсенето и намаляване на предлагането и три съвместни области на дейност:

- Координация, международно сътрудничество и усъвършенстване на законодателството;
- Публична информационна система и научно изследователска дейност;
- Мониторинг и оценка.

За изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците се разработва План за действие към нея. Планът за действие съдържа конкретни мерки за реализиране на стратегическите задачи за намаляване на търсенето и за намаляване предлагането на наркотици, срокове за изпълнението им и отговорни институции.

Във Въведението към Националната стратегия по наркотици 2014-2018 се казва:

„Правителството на Република България утвърждава тази Национална стратегия за борба с наркотиците, основана на интегриран, обективен и балансиран подход към проблемите, свързани с намаляване на търсенето и предлагането на наркотици.“

„Намаляване търсенето на наркотици обхваща спектър от равни по значение и взаимно допълващи се мерки в областта на превенция, ранни интервенции, лечение, психосоциална рехабилитация, социална реинтеграция, намаляване на здравните и социални вреди и ограничаване на рисковете по отношение на употребата на наркотични вещества.

Целта на дейностите в тази област е подобряване на общественото здраве, на здравето и социалното функциониране на отделния човек, повишаване степента на защитеност и сигурност на обществото към разпространението на наркотици, чрез предприемане на балансиран и интегриран подход по отношение на проблема с наркотиците и наркоманиите и чрез осигуряване на надеждни и ефикасни методи за намаляване на търсенето на незаконни наркотични вещества.“

Ще се спрем по отделно на източниците на финансиране на отделните дейности и ще проверим доколко ефективно се работи по стратегията и плана към нея.

Употреба на наркотици в страната за периода 2014-2018

Данните на Националния фокусен център по проблемите на наркоманиите отчитат двете национални проучвания, които са правени до момента, през 2012 и 2016г и които показват стабилно повишаване на нивата на употреба на незаконни вещества, като през 2012 г те са били 8.3% сред възрастното население на страната (370 – 440 000 лица в посочения възрастов интервал, които имат най-малко една употреба в живота си), то през 2016 вече 11.2%, което представлява повишение с около 100 000 човека, декларират употреба на незаконни вещества някога през живота. Според данните на НФЦ през 2014г 19- 21% от младите хора са употребили някакво незаконно вещество, като този процент се запазва и при проучването осъществено през 2016г.

Според проучването на ESPAD от 2015 г. 30% (около 20-22 000) от 15-16-годишните ученици в България са употребили поне веднъж в живота си някакъв незаконен наркотик. Нашата страна участва в този проект от 1999 г., като оттогава нивото на

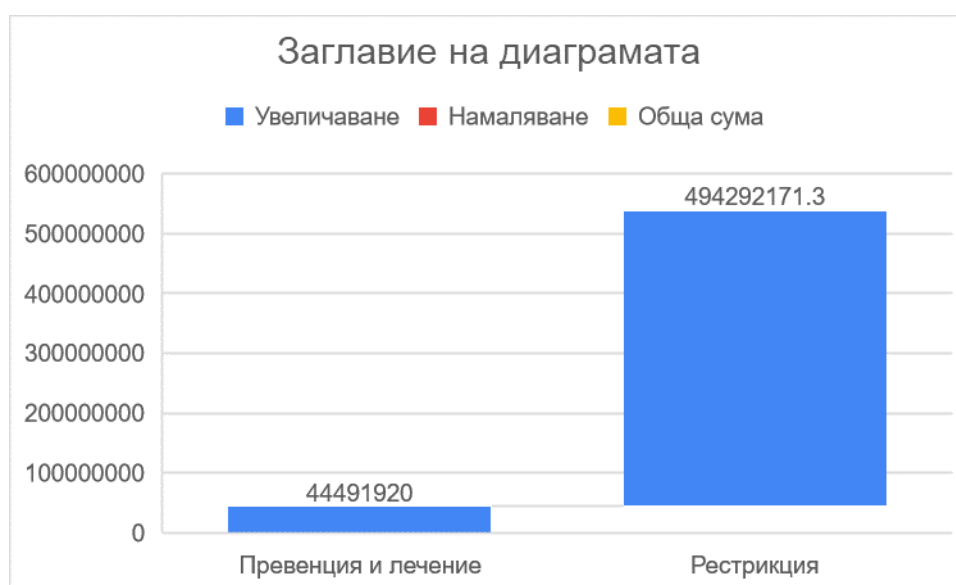
употреба се е увеличило с 16 процентни пункта или двойно повече. Данните от последното излязло проучване на ESPAD през 2020 показват, че българските ученици до 13 години, заявяват, че достъпът до наркотични вещества в страната е много лесно достъпен, като България се нарежда на едно от първите места сред всичките изследвани 49 страни в проучването. Употребата на амфетамини отново е на едно от най-високите места в изследването, като 1,8% от учениците на тази възраст са употребили поне веднъж в живота си.

Очевидно е, че разходването на средства основно за намаляване на предлагането на наркотици не е ефективно по отношение на намаляване на употребата им, като допълнителен утежняващ фактор са и „новите наркотични вещества“, откриването на които е многократно по-трудно, разпространението е изнесено в интернет, а вредите от тях са многократно по-сериозни и те често не са във фокуса на органите на реда. От друга страна в изследване проведено от Център за хуманни политики за качеството на превенцията в България, младите хора заявяват, че превенцията не съществува или нивото ѝ е изключително ниско.

Анализ на разпределение на средства между двете стратегически задачи в България 2020

Общите деклариран разходи по изпълнението на дейностите за борба с наркотиците за периода 2014-2019 г. са на стойност 538 784 091.3лв, като 44 491 920 от тях са разходвани по задача 1-Намаляване на търсенето на наркотици, а 494 292 171.3 по задача Намаляване на предлагането на наркотици..

Подадените данни показват, че 8,26 % от общите разходи за борба с наркотиците са разходвани по Стратегическа задача 1, срещу 91.74% по стратегическа задача 2.

Данните за разходваните средства показват изключително голяма разлика във финансирането на двете основни стратегически задачи в борбата с наркотиците. Във

всички Европейски документи, както и в Европейската стратегия по наркотици и в Националната стратегия за борба с наркотиците се говори за балансиран подход за справяне с проблема.

През 2012 Европейския икономически и социален комитет излиза със становище относно намаляването на търсенето на наркотици, в което се казва:

“4.5 Намаляване на търсенето на наркотици

4.5.1 ЕИСК е разочарован от този раздел от предложението на Комисията, който като цяло съдържа само общи положения. Комитетът призовава Комисията да разработи и подход, който да подпомага упражняването на основното право на лечение както в качествено, така и в количествено отношение.

4.5.2 С оглед на това ЕИСК призовава Комисията не само да работи по изготвянето на стандарти за качество, но и да следи за това държавите членки да разработят политики за финансиране, отразяващи балансиран подход.

4.5.3 В цяла Европа следва да се гарантират обхватът, достъпността, наличието и предлагането на достъпни цени на широк кръг от основани на доказателства услуги, имащи за цел да намалят вредите за здравето (ХИВ/СПИН, хепатит и свръхдоза) за хората, които имат проблеми с наркотиците. Тези услуги включват дезинтоксикация, стационарно, амбулаторно и базирано в съответната общност лечение, рехабилитация, реинтеграция, заместителна терапия и услуги за обмен на игли. Програмите следва също така да бъдат достъпни в пълния си обхват по еднакъв начин в местата за лишаване от свобода и сред малцинствените общности и групи, изложени на риск от дискриминация.

4.5.4 ЕИСК смята, че в политиките за борба с наркотиците, провеждани от ЕС и от държавите членки, би трябвало да се отдава предимство на предоставянето на здравни услуги и лечение за нуждаещите се, вместо да се криминализират и наказват хората, които имат проблеми с наркотиците.

4.5.5 ЕИСК би искал да подчертае, че към момента Европейската общност не разполага със средства за дисциплиниране или санкциониране на държавите членки, които не възприемат подход, включващ осигуряване на научно доказано лечение, дори когато човешкият живот е изложен на риск, в нарушение на правата на човека.

4.5.6 С оглед на това ЕИСК би искал да насърчи Комисията да започне разработването на институционален механизъм, който да гарантира, че държавите членки наистина изпълняват политическите мерки въз основа на научни доказателства и че прилагат необходимите финансови механизми по балансиран и подлежащ на отчитане начин.“

За прегледност сме разделили източниците на финансиране по Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците 2014-2018, както следва:

Разходите са представени по институции, които имат пряк ангажимент към изпълнението на Националната стратегия за борба с наркотиците 2014-2018г.

Политики и превенция стратегическа задача 1 и 2 включват:

бюджетите на Националния съвет по наркотични вещества, Общинските съвети по наркотични вещества, Националния център по наркомании (до 2019 г., а след това Отдел "Зависимост" и Отдел "Национален фокусен център" към Националния център по общественото здраве и анализи), както и дейността на Дирекция „Промоция на здраве, профилактика на болестите и зависимостите” към Министерство на здравеопазването и РЗИ.

Система на образованието

Съгласно плана за изпълнение **Министърът на образованието** има ангажимент към седем от задачите, което е съвсем логично предвид ключовата роля на системата по превенция и обучение по темата.

В отговор на МОН от 8 октомври 2020 г. обаче научаваме, че Министерството на образованието и науката “не е изразходвало средства от бюджета на ведомството по Плана за дейности, свързан с изпълнението на Националната стратегия за борба с наркотиците 2014-2018 г. Същевременно от министерството е оказана методическа подкрепа на регионалните управления на образованието и на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, както и подкрепа на други заинтересовани институции, по организация и изпълнението на дейности, свързани с реализиране на Стратегия за борба с наркотиците 2014-2018 г. “

В отговорите, които получихме от 28 регионалните управления на образованието се казва, че те нямат разходи във връзка с изпълнение на стратегията.

Практиката е институциите от системата да търсят външни лектори в лицето на Местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, Детска педагогическа стая, Регионалните здравни инспекции и Общинските съвети по наркотични вещества и ПИЦ.

Общински съвети по наркотични вещества и Превантивно информационни центрове (ПИЦ)

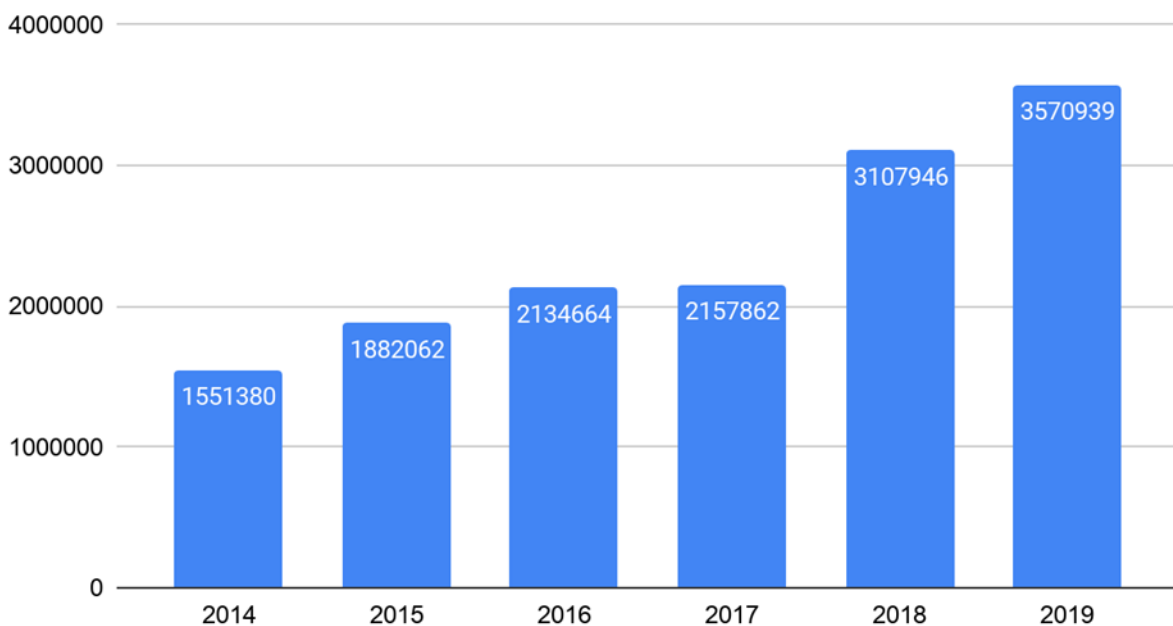
Общинските съвети по наркотични вещества и превантивните информационни центрове към тях са общо 27 (към всяка община, която е административен център на област) и разработват, осигуряват и координират изпълнението на общинските програми за борба срещу злоупотребата с наркотични вещества, а ПИЦ осъществяват превантивни дейности и програми. На Общинските съвети по наркотични вещества и ПИЦ-овете са възложени значителен по брой задачи по

Плана за действие за изпълнение на Стратегията (20 на брой). Тяхната дейност се финансира от общините чрез делегираните им бюджети

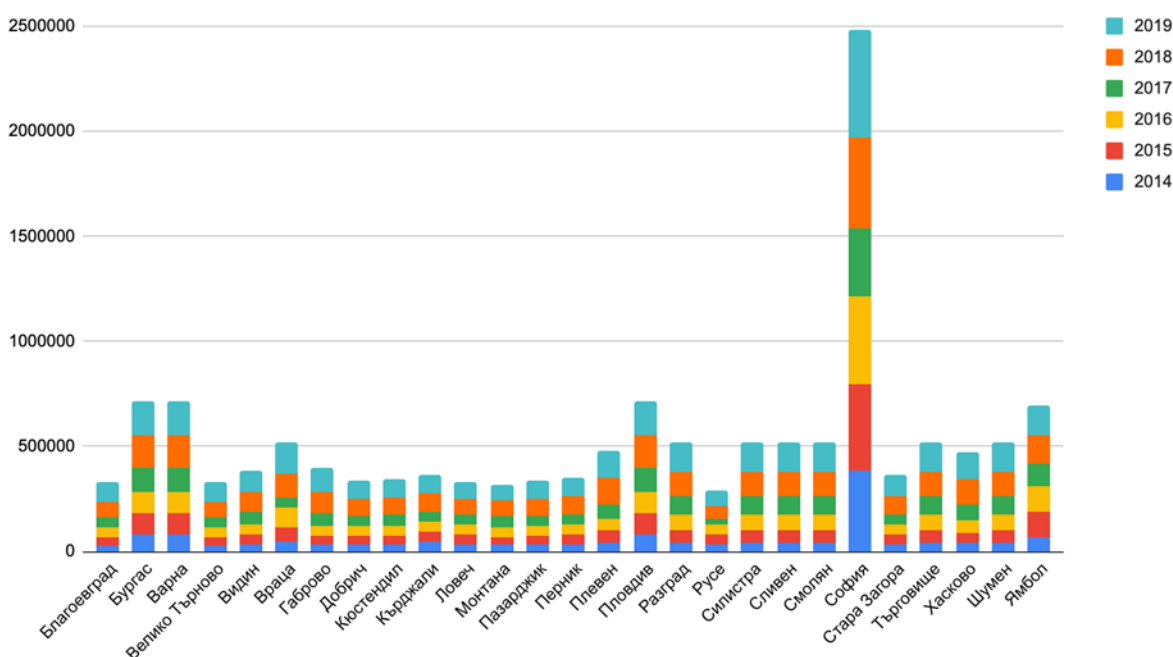
Бюджети ОБСНВ и ПИЦ

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Благоевград	30200	41470	41420	48340	74060	92864
Бургас	82300	97640	101240	120100	150102	161440
Варна	82300	97640	101240	120100	150102	161440
Велико Търново	30200	41470	41420	48340	74060	92864
Видин	35600	45400	47650	60060	94084	102008
Враца	46000	71739	89910	51350	114058	148469
Габрово	35600	36320	47650	60060	104084	112008
Добрич	35600	36320	47650	50050	82072	88864
Кюстендил	37100	39470	48950	51350	82072	88864
Кърджали	47650	47650	47650	50050	82072	88864
Ловеч	35600	45400	47650	50050	72072	78864
Монтана	35600	35600	47650	50050	72072	78864
Пазарджик	35600	36320	47650	50050	82072	88864
Перник	35600	45400	47650	50050	82072	88864
Плевен	44500	54480	57180	70070	125370	125370
Пловдив	82300	97640	101240	120100	150102	161440
Разград	41348	58568	78677	86783	115082	142606
Русе	35600	45400	47650	30030	58048	75720
Силистра	41348	58568	78677	86783	115082	142606
Сливен	41348	58568	78677	86783	115082	142606
Смолян	41348	58568	78677	86783	115082	142606
София	385272	408368	421148	320320	434384	510040
Стара Загора	35600	45400	47650	50050	82072	102008
Търговище	41348	58568	78677	86783	115082	142606
Хасково	43370	45207	60945	77250	116541	127439
Шумен	41348	58568	78677	86783	115082	142606
Ямбол	71700	116320	121409	109344	135883	140145
	1551380	1882062	2134664	2157862	3107946	3570939

Бюджети за ОБСВ и ПИЦ 2014-2019

Бюджети на ОБСВ и ПИЦ

Данните на Националният фокусен център по проблемите на наркотиците ни показват, че независимо от нарастването на регистрираните превантивни дейности, броят на учениците, които са били обхванати с превантивни дейности намалява с около 60%, като 78% от останалите ученици са получили само обща превенция (информация)

ПРЕВЕНЦИЯ

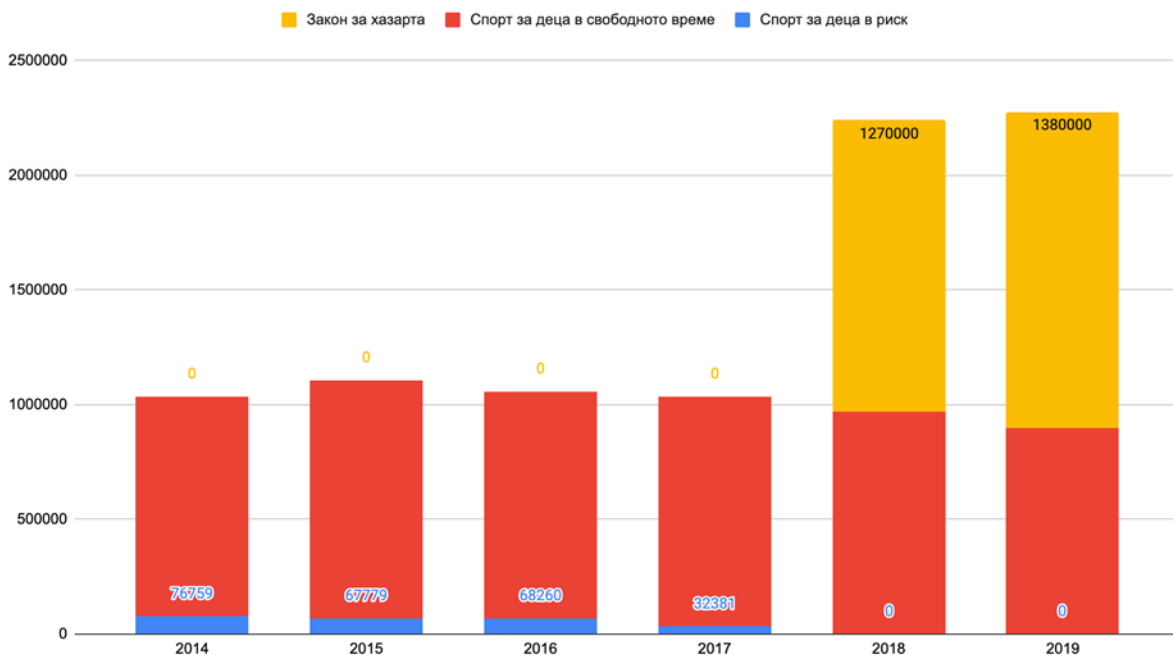
Индикатор (сфера)	Мярка	Последни налични данни		Източник
		2016	2017	
Регистрирани превантивни дейности	брой	187	216	ОСНВ
Обхванати ученици в програми и кампании за превенция на употребата и злоупотребата с наркотици	брой	130 000	55 851	МОН
Дял на общата превенция сред регистрираните превантивни дейности	%	64	78	ПИЦ, ОСНВ
Дял на селективната превенция сред регистрираните превантивни дейности	%	18	12	
Дял на индикативната превенция сред регистрираните превантивни дейности	%	3	3	
Дял на превенция на средата сред регистрираните превантивни дейности	%	15	7	
Дял на дейностите свързани с приобщаване на общността [3]	%	13	16	
Дял на дейностите свързани с обучение на професионалисти	%	8	4	
Дял на дейностите свързани с въздействие чрез връстници	%	19	19	

Министерство на младежта и спорта

Съгласно Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците (2014-2018 г.) Министерството на младежта и спорта има роля по разработването и прилагането на програми за превенция и мерки за подкрепа на рискови целеви групи. Основният показател, по който се оценява тази дейност са *“брой разработени и реализирани програми аз практикуване на спорт и двигателна активност на децата в риск. Брой участия на деца в програмите”*. В отговора на заявлението по ЗДОИ, което подадохме до тях от Министерството на младежта и спорта уточниха, че изпълнението на възложените от стратегията им дейности се финансират по три програми - “Спорт за децата в свободно време”, “Спорт за децата в риск”, както и Националната програма за изпълнение на младежки дейности по чл. 10а от Закона за хазарта. От министерството уточняват, че *“предоставената информация се отнася за средствата за проекти в обхвата на цялата програма, тъй като не се поддържа база данни относно средствата по проектите, специално насочени към превенция на зависимостта от наркотици”*. Преглед на условията по програмата и одобрените проекти показва, че две от трите направления биха могли да са относими към темата поради, което смятаме отделения за тях бюджет.

	Спорт за деца в риск	Спорт за деца в свободното време	Закон за хазарта	общо
2014	76759	958646	0	1035405
2015	67779	1038672	0	1106451
2016	68260	988436	0	1056696
2017	32381	1001531	0	1033912
2018	0	969829	1270000	2239829
2019	0	897774	1380000	2277774

Разходи, разпределяни от министерство на младежта и спорта

От подадените данни става ясно, че след 2017г Министерството прекратява финансирането на дейностите по програма „Спорт за деца в риск“ като насочва усилията си по НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА МЛАДЕЖКИ ДЕЙНОСТИ ПО ЧЛ. 10А ОТ ЗАКОНА ЗА ХАЗАРТА финансирана по закона за хазарта.

Основната цел на Програма „Спорт за деца в риск“ е „Подпомагане на социалната интеграция, адаптация и пълноценна реализация в обществения живот на деца в риск чрез създаване на условия и възможности за тяхното включване в безплатни спортни занимания с цел подобряване качеството на живот, повишаване на физическата им активност и психическа годност.“

Основната цел на Програма „Спорт за деца в свободното време“ е „създаване на условия и възможности за практикуване на спорт от деца в свободното им време с оглед подобряване на тяхното здраве, физическа дееспособност и спортно развитие.“

Единствената програма, в която се споменава зависимост, е Националната програма за изпълнение на младежки дейности по чл. 10А от закона за хазарта, чиито основни цели са:

„Създаване на условия за изграждане на социално отговорно поведение чрез насърчаване на здравословен начин на живот, превенция на агресия и различни форми на зависимости сред младите хора.“

Бърз преглед на дейностите заложи в споменатите програми показва, че никъде не се дефинира зависимост, никъде не се дефинират видовете зависимости, а основните средства по тази програма се разходват за анимирани видеа и спортни дейности, които са с недоказана ефективност по отношение на превенцията на употребата на психоактивни вещества.

Независимо, че споменатите програми са заявени като дейности по Националната стратегия за борба с наркотиците, остава усещането, че те само частично

изпълняват заложените им цели, а именно:

Задача 1.2. от Плана за действие - Насърчаване на неформалното образование на младите хора в областта на зависимостите и грижа за здравословния им начин на живот

Подзадачи: а) Предоставяне на възможности за консултиране на подрастващите и младежите в областта на превенцията на употребата на наркотични вещества.

Цел: Превенция на рисковото поведение

и

Задача 1.6. от Плана за действие - Разширяване на възможностите за включване на децата в привлекателни за тях форми за прекарване на свободното време

Подзадачи: а) Реализиране на програма „Спорт за децата в свободното време“;

б) Разработване и реализиране на програми за практикуване на спорт и двигателна активност на децата в риск

в) Провеждане на проучване за потребностите на децата от интересни за тях и полезни за развитието им занимания

Цел: Превенция на употребата и злоупотребата с наркотични вещества чрез осигуряване на възможности за участие на децата и младите хора във форми за развитие на техните интереси, способности и таланти

Система за социална грижа

Видно от името на самите институции Министерството на труда и социална грижа и структурите към него - Агенцията за социално подпомагане и Държавна агенция за закрила на детето, е логично да имат важна роля в политиката.

Ето защо не е изненада, че на тях са възложени дейности по Плана за действие и изпълнение на националната стратегия за борба с наркотиците. МТСП и АСП по задачи за подобряване на мерките за ранни интервенции по проблемите на наркотиците в националната здравна система и в областта на социалната политика и развитие на програми и услуги за намаляване на рисковото поведение и осигуряване на подкрепа.

Държавната агенция за закрила на детето има ангажимент към **девет** от задачите, свързани с превенция сред децата.

И трите институции отричат да са планирали и похарчили средства по изпълнение на целите, заложили в стратегията.

"Предвид функционалните компетентности на АСП в бюджета на институцията не се планират средства за изпълнение на дейностите по Плана за действие и изпълнение на националната стратегия за борба с наркотиците" се казва в отговор на Агенцията за социално подпомагане.

"Държавната агенция за закрила на детето няма бюджетирани и иразходвани средства по изпълнение на Плана за действие" пишат от ДАЗД.

"С оглед на гореизложеното, Ви информирам, че по бюджета на Министерство на труда и социалната политика, в качеството му на първостепенен разпоредител с бюджет за периода 2014-2019 г. няма администриран разходен показател по План за изпълнение на Плана за дейности към Националната стратегия за борба с наркотиците" е отговорът от МТСП.

Стратегически задачи 3, 4, 5, 6,

-Тук са включени разходите по бюджетна програма „Намаляване търсенето на наркотични вещества“ (за чието реализиране отговарят ресорният заместник-министър на здравеопазването, дирекция „Лекарствена политика“, дирекция „Промоция на здраве, профилактика на болестите и зависимостите“, „Националният център по наркомании“ и Регионалните здравни инспекции), но също така и здравните пътеки на НЗОК за токсикология.

Министерство на здравеопазването

Под шапката на Министерството на здравеопазването преминава цялостната политика на държавата по отношение на наркотичните вещества - Националният съвет по наркотичните вещества, Националният център за обществено здраве и анализи, който миналата година погълна Националният център по наркомании и Националният фокусен център, Районните здравни инспекции, но също така финансира заместващите терапии, Центровете за психично здраве, психиатричните клиники и Държавните психиатрични болници, които имат отношение.

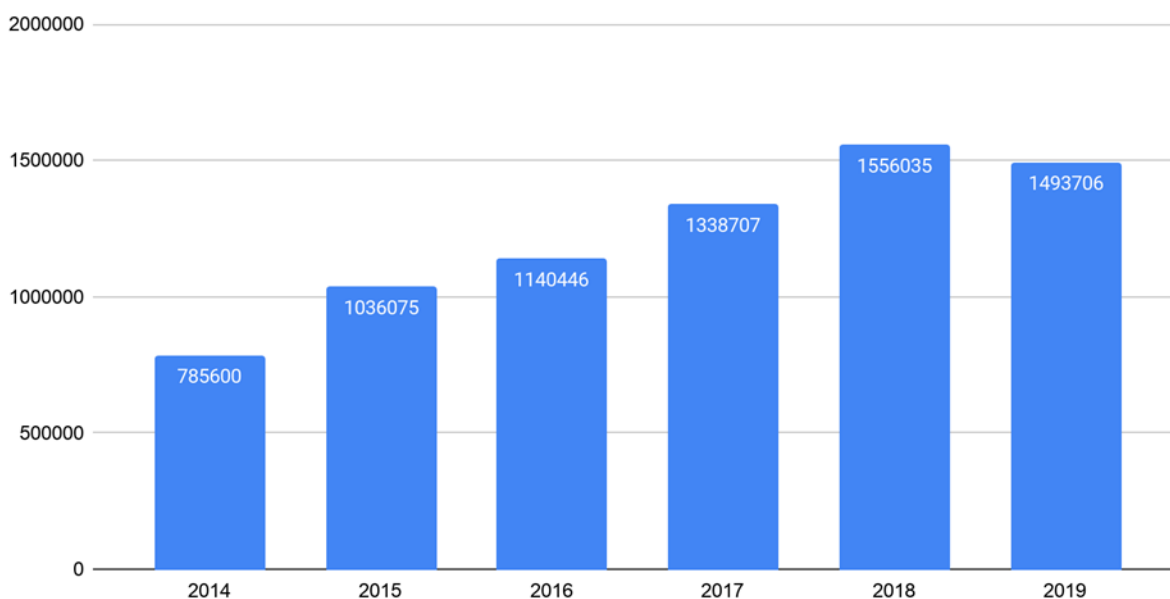
Министерството има ключова роля в т.нар. намаляване на вредите сред рисковите групи, в които влизат и употребяващите инжекционно наркотици.

“Съгласно чл. 10, ал. 1 и ал. 4 от Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите Националният съвет по наркотичните вещества (НСНВ) е създаден като орган към Министерския съвет за провеждане на националната политика срещу злоупотребата с наркотични вещества, както и за борба с наркотрафика. Председател на съвета е министърът на здравеопазването, а заместник-председатели са главният секретар на Министерството на вътрешните работи, заместник-председател на Държавна агенция "Национална сигурност", заместник-министър на правосъдието. Членове на съвета са представители на Президента на Република България, на Върховния касационен съд, на Върховния административен съд, на Върховната касационна прокуратура, на Националната следствена служба и на заинтересованите министерства и ведомства, определени от Министерския съвет. *Нормативно не е предвиден и съответно не е изразходван бюджет за НСНВ, за дейности, възнаграждения, както и за присъствени заседания за годините 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020*” става ясно от отговора на министерството на въпрос за бюджета на НСНВ.

Основните разходи на МЗ свързани с наркотичните вещества минават през бюджетната програма „Намаляване на търсенето на наркотични вещества”.

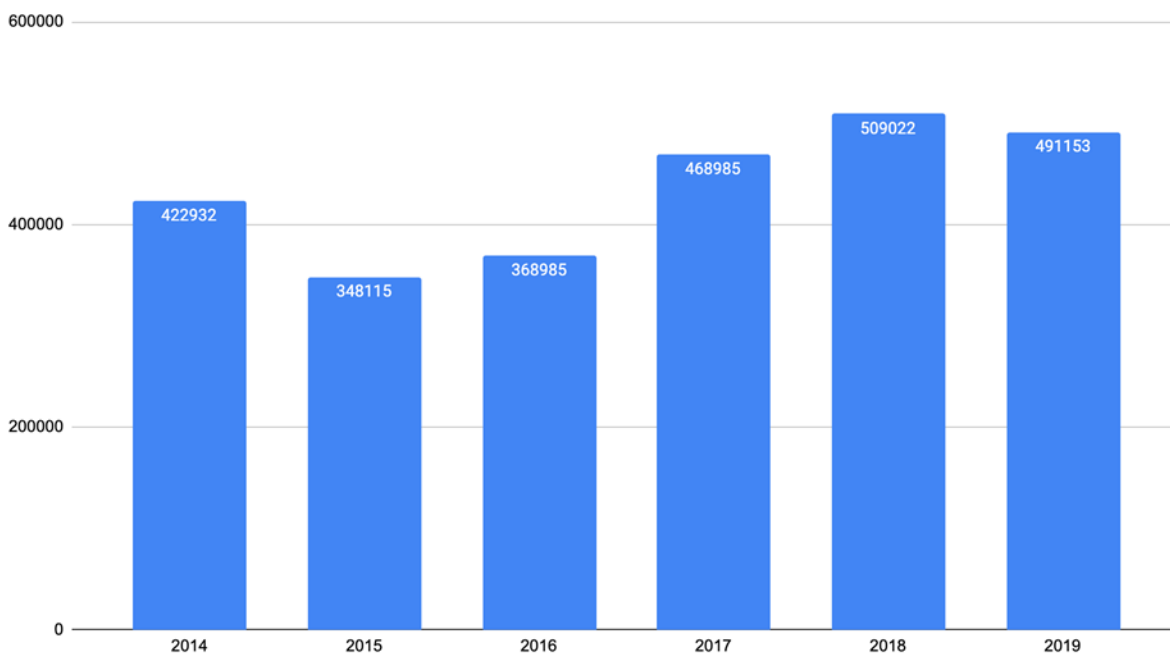
Под нейната шапка е финансирането на Националният център по наркомании (след 2019 г. Отдел "Зависимости" и "Отдел Национален фокусен център" към Националният център по обществено здраве), контрол на производството и търговията с лекарствени продукти, съдържащи наркотични вещества, лицензионна дейност по ЗКНВП, заместващите терапии, аналитична дейност и т.н.

Общ размер на разходите по бюджетна програма „Намаляване на търсенето на наркотични вещества” на Министерство на здравеопазването

Националният център по наркомании (НЦН) към Министерство на здравеопазването координира и ръководи методически дейностите, свързани с превенция на злоупотребата с наркотични вещества; с лечение; намаляването на здравните щети и рехабилитация на лица, злоупотребяващи или зависими към наркотични вещества, както и специализираният контрол на лечебната дейност. През 2019 г той беше реструктуриран и стана част от Националния център по обществено здраве и анализи, като по този начин беше отнета неговата относителна независимост от Министерство на здравеопазването. В Националния център по наркомании е базиран Националният фокусен център. Звеното извършва информационна, аналитична, научноизследователска, експертно-консултативна и издателска дейност, и е официалният партньор на Европейския център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите (EMCDDA) от страна на Република България, както и участник в Европейската мрежа за информация в областта на наркоманиите (REITOX).

Бюджет на Национален център по наркомании

Лечение

От бюлетина на Националния фокусен център издаден през 2018 година научаваме, че местата в специализираните отделения за лечение на зависимости в страната (държавни психиатрични болници, центрове за психично здраве и психиатрични клиники.) са съответно 129 за 2016г и 169 за 2017, броят на субституиращите програми намалява от 32 на 30, а програмите за психосоциална рехабилитация и реинтеграция са с под 300 места за страната. От графиката се вижда, че заетостта в метадоновите програми през този период е била 96,2%, а пред програмите за психосоциална рехабилитация и интеграция са преминали повече от два пъти повече пациенти, отколкото са заявените места. Важно е да отбележим, че основната част от дейностите в програмите за психосоциална рехабилитация се покриват от самите пациенти, докато средствата отделяни от НЦН са пренебрежими.

ЛЕЧЕБНА СИСТЕМА

Индикатор (сфера)	Мярка	Последни налични данни		Източник
		2016	2017	
Места в специализираните отделения за лечение на зависимости [4]	брой	129	169	НЦОЗА
Хоспитализирани случаи (изписани лица) в стационарите на лечебните заведения с психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на психоактивни вещества	брой	1043	1033	
Хоспитализирани случаи (изписани лица) в стационарите на лечебните заведения с психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди	брой	506	369	
Субституиращи поддържащи програми за лечение на зависимости (към 31.12.)	брой	32	30	НЦН и партньори
Места в субституиращите поддържащи програми за лечение на зависимости (към 31.12.)	брой	4 377	4 037	
Заети места в субституиращите поддържащи програми за лечение на зависимости (към 31.12.)	брой	3 338	3 247	
Дял на заетите места в програмите с метадон към всички заети места в субституиращите поддържащи програми за лечение на зависимости	проценти	96,2	96,2	
Програми за психосоциална рехабилитация и реинтеграция	брой	12	14	
Места в програми за психосоциална рехабилитация и реинтеграция	брой	279	283	
Клиенти, приети в програми за психосоциална рехабилитация и реинтеграция	брой	614	708	
Клиенти, завършили програми за психосоциална рехабилитация и реинтеграция	брой	320	365	

	клиники	ЦПЗ	частни - предоставен	ДПБ
2014		362 936,00	578 848,22	
2015		344 232,00	587 648,55	
2016	48 888,00	465 024,00	371 584,16	
2017	70 896,00	430 976,00	306 657,50	
2018	130 000,00	587 920,00	294 205,82	
2019	130 000,00	564 960,00	281 609,38	

- Намалвяване на вредите

Задачи свързани намалвяване на вредите от употребата на Наркотични вещества са заложи и в Бюджетна програма “Профилактика и надзор на заразните болести”, доколкото лицата инжекционно употребяващи наркотици попадат в уязвимите групи според Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и СПИН. Дейностите по тази програма се извършват дирекция „Здравен контрол“, дирекция „Промоция на здраве, профилактика на болести и зависимости“, Регионалните здравни инспекции и Националния център по заразни и паразитни болести, като в частта за намалвяване на вредите е предвидена и работа с НПО, които се избират по реда на ЗОП.

Важно е да уточним, че дейностите по намалвяването на вредите от употребата на наркотици, които се предоставяха на терен от неправителствени организации в страната от 2004г, бяха прекратени след напускането на Глобалния фонд за борба с ХИВ, Туберкулоза и Малария през юли 2017г, частично дейности бяха подкрепени финансово само в четири града в страната две години по-късно през юли 2019, а финансирането не беше подновено след приключването му през юли 2020. Това създаде сериозни предпоставки за разпространение на ХИВ и други кръвно преносими инфекции в групата на хората, които употребяват наркотици венозно. Финансирането на НПО по програма превенция на ХИВ от Министерство на здравеопазването се извършва по правилата на Закона за обществените поръчки, който не взема предвид качеството на предлаганите услуги и не мониторира ефективността на дейностите. За спечелване на конкурса се взема предвид само най-ниската предложена цена.

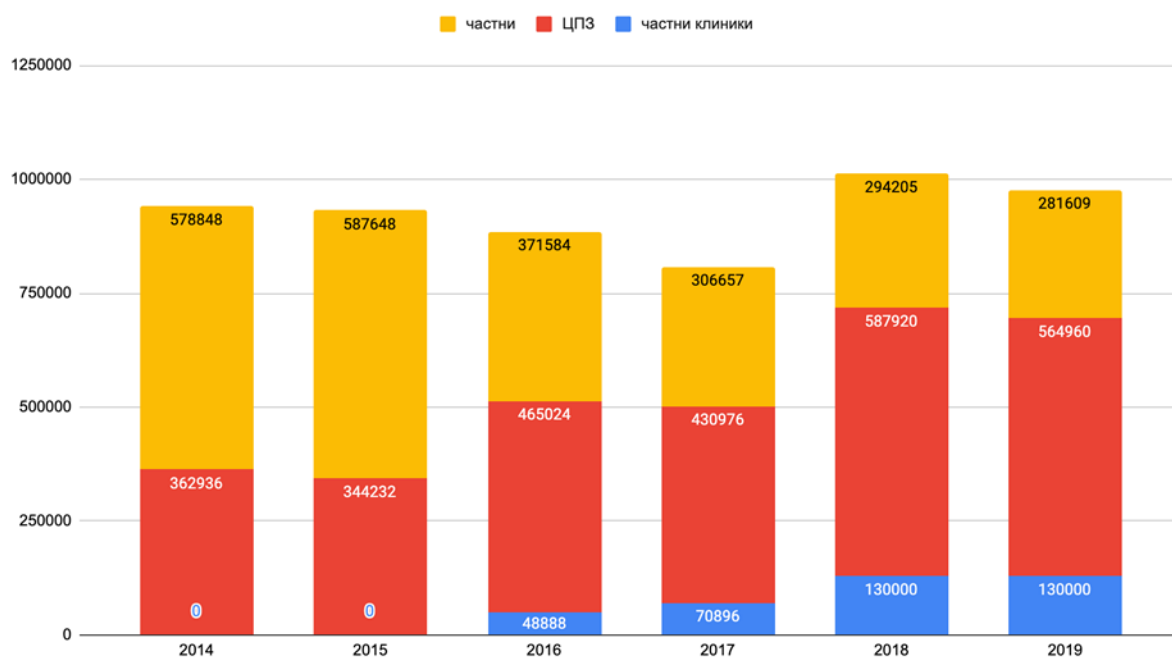
По данни на НФЦ за периода 2016 и 2017 г в страната са работили съответно 5 и 4 програми за намалвяване на вредите от употребата на наркотици. Трябва да отбележим, че през юли 2017г всичките 4 програми прекратиха дейностите си по програмата, след изтеклото финансиране от Глобалния фонд. Частично дейностите бяха подновени чак две години по-късно- юли 2019, а по данни на МЗ само за второто полугодие на годината са открити нови 35 случая на серопозитивни клиенти на програмите. Това ясно показва, че всяко едно прекъсване на дейностите по превенция на ХИВ и кръвнопреносими инфекции е предпоставка за разпространение на вируса в групата на хората, употребяващи наркотици. За съжаление, след средата на 2019г, отново таква прекъсване е налице, а организациите работещ в областта или се реструктурират, или прекратяват дейностите си. Така се губи ценен човешки ресурс и експертиза.

НАМАЛЯВАНЕ НА ВРЕДИТЕ ОТ УПОТРЕБА НА НАРКОТИЦИ

Индикатор (сфера)	Мярка	Последни налични данни		Източник
		2016	2017	
Долечобни програми в областта на наркоманите	брой	5	4	НЦН, МЗ и партньори
Контакти в долечобните програми в областта на наркоманите	брой	33 711	11 075	
Раздадени игли и спринцовки в долечобните програми в областта на наркоманите	брой	214 865	52 927	
Индивидуални клиенти, обхванати от долечобни програми	брой	4 785	2 821	
Раздадени презервативи на клиенти на програмите	брой	82 713	38 873	

Финансирането на субституиращите програми в страната частично се покрива от Министерство на здравеопазването, като съществуват две нископрагови програми за метадон, които са напълно безплатни за пациентите си и обхващат 350???? Човека. Останалите субституиращи програми в страната получават безплатен субституиращ медикамент-метадон, но пряката работа с пациентите, наема на здравните центрове, заплатите на екипите и т.н. се покриват чрез такси, които се плащат от пациентите. Те са на минимална стойност ????

Разходи от бюджета на МЗ за заместващи терапии

Репресия и контрол стратегически задачи 9, 10,

- Тук са всички структури по веригата на наказателна репресия, свързана с наркотични вещества - различните структури на МВР, Агенция Митници, прокуратура, съд, Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", но също така и Междуведомствената комисия за контрол на прекурсорите към министъра на икономиката.

Правоохранителни институции

Притежанието на наркотични вещества и техните аналози, както и всякакви разпоредителни действия с тях, съставляват престъпление от общ характер съгласно българския Наказателен кодекс.

Поради тази причина МВР, Агенция Митници (за пренасянето през граница), прокуратурата, съдилищата и системата от места за лишаване от свобода заемат ключово място в системата от държавни институции, осъществяващи политиката спрямо наркотиците.

Министерство на вътрешните работи

На практика всички структури с полицейски правомощия в рамките на Министерството на вътрешните работи (МВР) имат отношение към темата за наркотичните вещества. Служителите на охранителна полиция осъществяват проверки на обществени места, автомобили, недвижими имоти, при които могат да бъдат открити наркотични вещества.

Структурите “Криминална полиция” в рамките на Областните дирекции, СДВР, полицейските управления осъществяват оперативна дейност по пресичане незаконните действия свързани с наркотични вещества. Служители на съответните отдели “Разследване” извършват действия по образуваните досъдебни производства за престъпления, свързани с наркотици. Експертите от Националния институт по криминалистика извършват експертни справки по тези дела. В ГДБОП има обособен отдел, който се занимава с разпространение и трафик. Такива отдели има и в Главна дирекция “Национална полиция”.

В отговор на подаденото заявление по Закона за достъп до обществена информация от МВР отговориха, че “не се изисква водене на аналитична информация по отношение на изпълнение на дейностите възложени на министерството с Плна за действие а изпълнение на националната стратегия за борба с наркотиците.”

Видно от програмните бюджети на МВР за изследвания период дейностите свързани с противодействие на престъпленията, свързани с наркотични вещества, са част от Бюджетна програма „Противодействие на престъпността, опазване на обществения ред и превенция”.

Целевите стойности за изпълнението на тази програма включват различен кръг от дейности (общо 27 на брой), сред които брой регистрирани престъпления, процент повишаване на разкриваемостта, брой издирени лица, брой неутрализирани престъпни групи, извършени проверки по линия на контрола над общоопасните средства и закона за частната охранителна дейност, охрана на масови мероприятия и т.н.

Методологията, която използвахме, за да определим прогнозна стойност на финансовия ресурс, който структурите на МВР отделят по темата, се базира на годишните бюлетини “Полицейска статистика”, съдържащи данни за регистрираните от МВР и разкрити престъпления по различен вид. За изследвания период ние изчислихме дяловете на разкритите и регистрирани престъпления свързани с наркотици от общия брой регистрирани и разкрити престъпления. Полученият резултат отнесохме към общият бюджет на програма „Противодействие на престъпността, опазване на обществения ред и превенция”. Полученият резултат при всички положения е по-голям от реалният размер на разходите за дейности свързани с противодействие на престъпленията, свързани с наркотични вещества, защото както отбелязахме по тази бюджетна програма, макар и малко, има дейности, които нямат отношение към темата.

Бюджетна програма - общ разход and среден дял на разходите за престъпления свързани с НВ

Агенция Митници

Компетенциите на Агенция Митници в областта на наркотичните вещества са свързани с пресичането на трафика на наркотични вещества (през ГКПП) и контрол на пощенските и колетните пратки.

Тези разходи са част от бюджетната програма Митнически контрол и надзор (нефискален)”, но както стана ясно от отговора на Агенция Митници “спецификата на извършваните от Агенция “Митници” дейности и начинът на отчитането им не позволяват да бъдат отделени разходите само за борба с нелегалния наркотрафик и наркоразпространение, предвид обстоятелството, че това е само една от дейностите обхванати от програма “Митнически контрол и надзор (нефискален)”. И още: “една и съща инфраструктура, техника и служители са ангажирани както в борбата с наркотрафика, така и по предотвратяване на други видове трафик (например акцизни стоки, фалшиви стоки и други).”

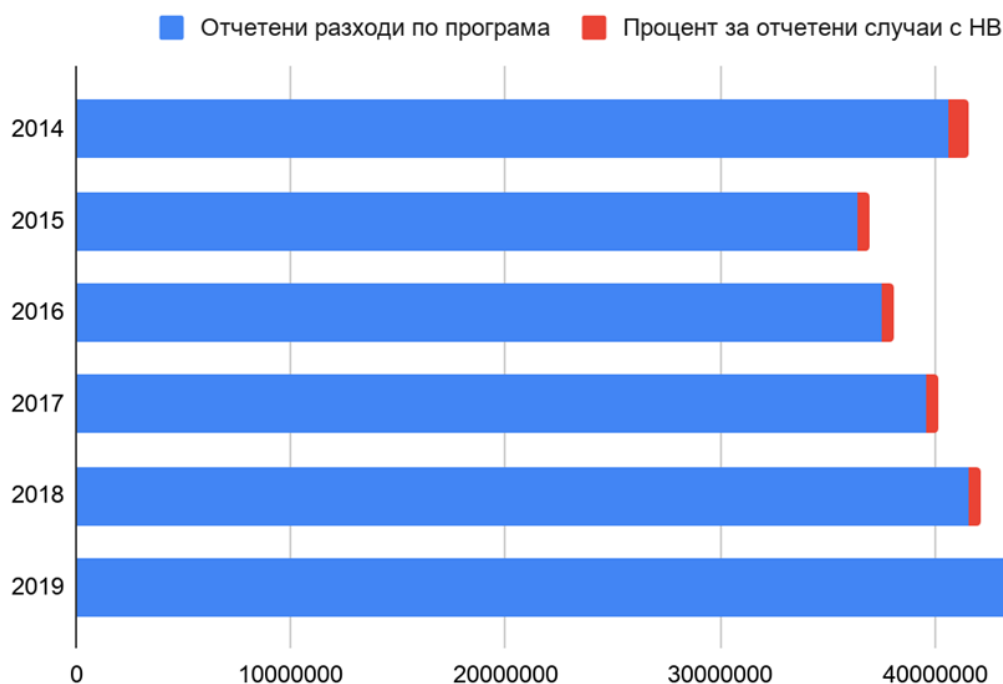
В отчета по бюджетни програми на Министерство на финансите под чиято шапка се намира Агенцията действително не съществува разбивка на разходите, свързани с противодействието на незаконни действия свързани наркотични вещества.

Целеви стойности по показателите за изпълнение са посочени три показателя, измервани в една мерна единица - брой случая. Показателите са:

- Установени митнически, валутни и акцизни нарушения и т.н., - Задържани наркотични вещества и прекурсори;
- Приложени гранични мерки за защита на права на интелектуалната собственост;

За всяка отделна изследвана година ние изчислявахме общи брой отчетените случаи и изчислявахме дела на случаите за задържани наркотични вещества. Впоследствие отнасяхме това съотношение към общия отчетен бюджет на програмата за съответната година.

”

Прокуратура

Прокуратурата на Република България е институцията, която преценява кои от досъдебните производства за наркотични вещества, водени от органите на досъдебното производство в МВР и Агенция Митници следва да влязат в съда - чрез обвинителен акт, споразумение и предложение за освобождаване от наказателна отговорност (при маловажните случаи).

В годишните отчети за дейността на прокуратурата може да се види, че институцията отчита дейността си по различни показатели сред които наблюдавани преписки и досъдебни производства, брой съдебни заседания, наблюдавани административни преписки, внесени обвинителни актове.

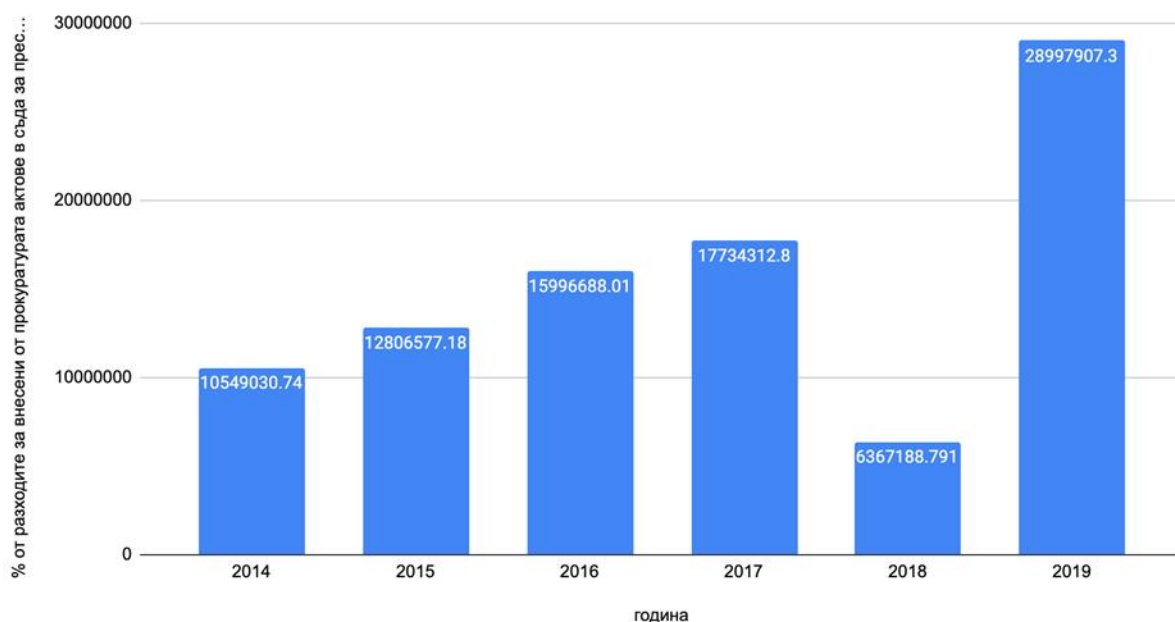
От данни предоставени от Прокуратурата по реда на Закона за достъп до обществена информация получихме статистическа информация за вида и броя внесени прокурорски актове в българските съдилища по вид престъпление.

Дейността по повдигане на обвинение и предаване на съд е основна за прокуратурата съгласно конституционните и законовите и правомощия. Ето защо приехме, че въпреки страничните дейности на прокуратурата (участие в административни и някои категории граждански дела, надзор за изпълнение на наказанията и принудително лечение, международно сътрудничество) броят на внесени актове в съда е относим критерии, през който можем да изчислим отделеният ресурс за делата, свързани наркотични вещества, които са наблюдавани и внесени в съда от прокуратурата.

Ето защо изчисляваме дела на внесени в съда актове за престъпления свързани с наркотични вещества от общия такъв и отнесохме тази стойност към общият размер на разходите за прокуратурата, съгласно Закона за държавния бюджет за

съответната година. Полученият резултат със сигурност е по-висок от реалният, защото в общия бюджет има разходи за структури като Върховна административна прокуратура и Върховна касационна прокуратура, които нямат никакво или имат незначително отношение към темата.

% от разходите за внесени от прокуратурата актове в съда за престъпления свързани с НВ

Съд

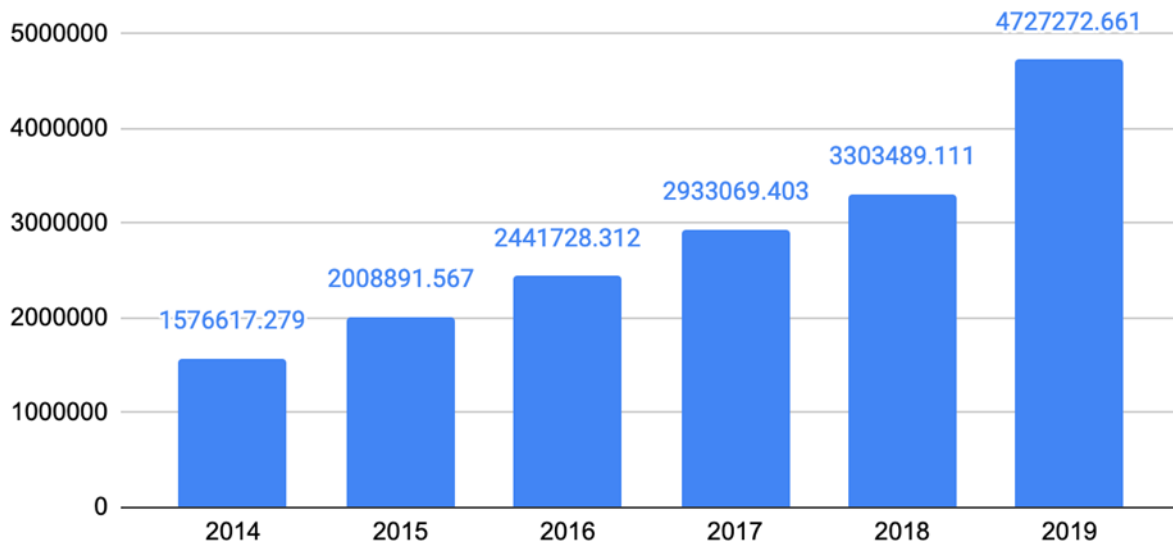
Делата за престъпления, свързани с наркотични вещества, в зависимост от повдигнатото обвинение, могат да бъдат разглеждани на първа инстанция от районните, окръжните, военните съдилища и Специализирания наказателен съд.

Според данните на Националния статистически институт за 2019 г. от всички постановени крайни съдебни актове, с които съдът се произнася за виновността на предадени на съд за различни престъпления, 9.44% са за престъпления, свързани с наркотици.

След като анализирахме бюджетите на съдилищата за изследвания период, извадихме от тях разходите за заплати само на съдии. Така изчислихме средния разход за заплата на един съдия за съответната година и го умножихме по броя съдии, които работят в наказателните отделения на районните, окръжните и военните съдилища и съдиите от Специализирания наказателен съд. Върху тази сума приложихме процентното отношение на делата за престъпления свързани с наркотици.

Приложената оценка показва по-малък от реалния размер на разхода, тъй като не включва разходите за съдебна администрация. В сметката не са включени и съдиите от районните съдилища извън областните градове, тъй като те нямат специализация по материя и разглеждат както наказателни, така и граждански дела.

Разходи на съдилищата за заплати на съдии, разглеждащи дела за наркотични вещества

Разходи на съдилищата за заплати на съдии, разглеждащи дела за наркотични вещества

Агенция Митници

Компетенциите на Агенция Митници в областта на наркотичните вещества са свързани с пресичането на трафика на наркотични вещества (през ГКПП) и контрол на пощенските и колетните пратки.

Тези разходи са част от бюджетната програма Митнически контрол и надзор (нефискален)”, но както стана ясно от отговора на Агенция Митници “спецификата на извършваните от Агенция “Митници” дейности и начинът на отчитането им не позволяват да бъдат отделени разходите само за борба с нелегалния наркотрафик и наркоразпространение, предвид обстоятелството, че това е само една от дейностите обхванати от програма “Митнически контрол и надзор (нефискален)”. И още: “една и съща инфраструктура, техника и служители са ангажирани както в борбата с наркотрафика, така и по предотвратяване на други видове трафик (например акцизни стоки, фалшиви стоки и други).”

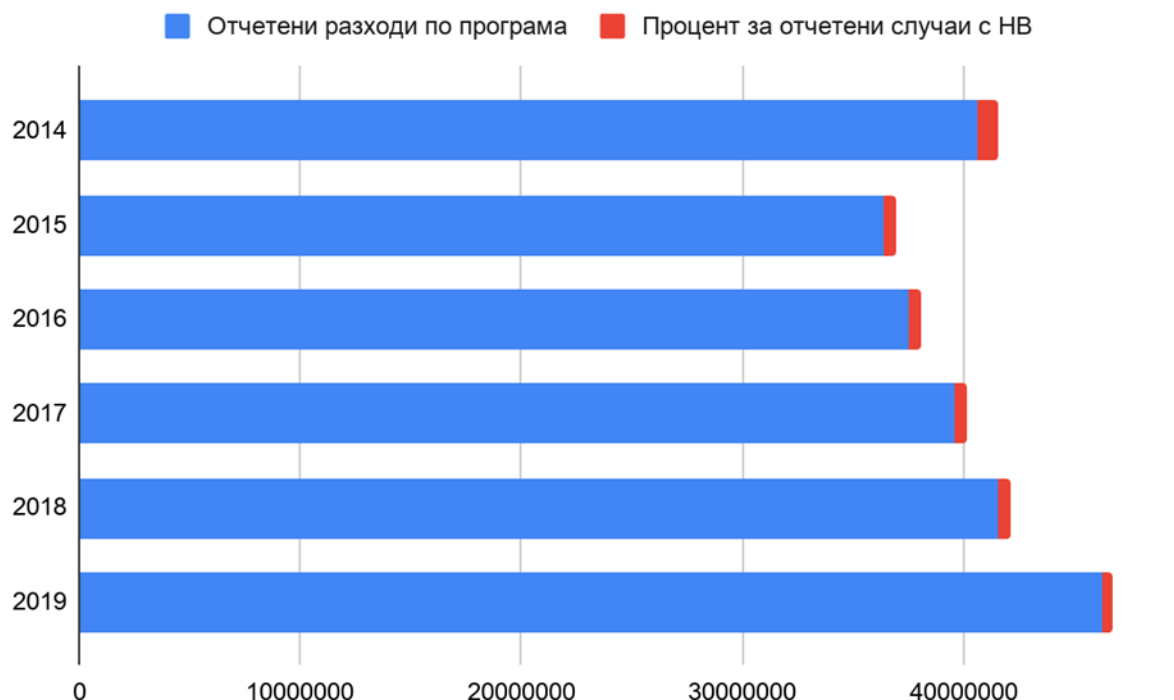
В отчета по бюджетни програми на Министерство на финансите под чиято шапка се намира Агенцията действително не съществува разбивка на разходите, свързани с противодействието на незаконни действия свързани наркотични вещества.

Целеви стойности по показателите за изпълнение са посочени три показателя, измервани в една мерна единица - брой случая. Показателите са:

- Установени митнически, валутни и акцизни нарушения и т.н., -Задържани наркотични вещества и прекурсори;
- Приложени гранични мерки за защита на права на интелектуалната собственост;

За всяка отделна изследвана година ние изчислявахме общи брой отчетените случаи и изчислявахме дела на случаите за задържани наркотични вещества.

Впоследствие съпоставяме това съотношение към общия отчетен бюджет на програмата за съответната година.

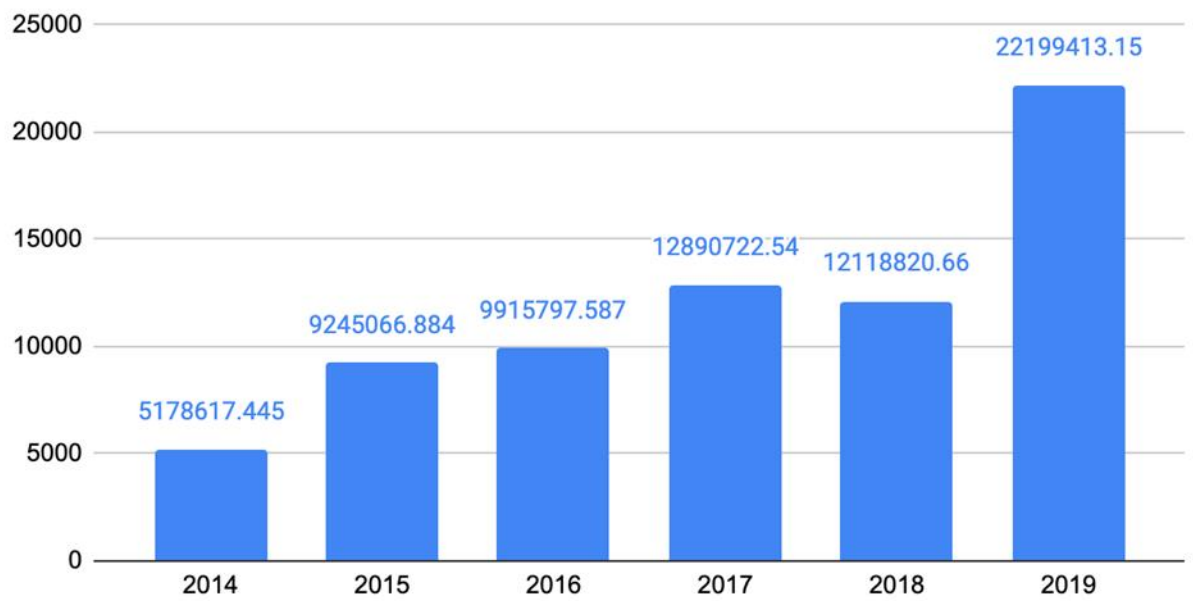
Места за лишаване от свобода

Лишените от свобода, изтърпяващи наказания за престъпления свързани с наркотици са петата по размер група сред затворническа популация.

Целта на изследването беше да разбере какъв е разходът на година за издръжката на тези затворници. За целта поискахме информация от ГДИН по реда на закона за достъп до обществена информация и използвахме данните на Националния статистически институт за размера на налаганите ефективни наказания, като по този начин се опитахме да изчислим предполагаем общ размер (в месеци) на наложените ефективни наказания лишаване от свобода за престъпления, свързани с наркотици за всяка отделна година в изследвания период.

След това умножихме тази бройка по разхода за един затворник, която формиране от данните от годишните отчети по бюджетна програма "Затвори - изолация на правонарушители" на Министерство на правосъдие - разделяйки общият размер на разходите по програмата на отчетния общ брой лишени от свобода.

Разходи за лишени от свобода за престъпления свързани с наротици

Изводи: